

ARNOŠT GRUND
glumac, pjevač, redatelj, filatelist i entomolog
o 80. obljetnici smrti

BRANKO BRITVEC

Dugi dol 51, HR-10000 Zagreb

Arnošt Grund rodio se 31. siječnja 1866. u Pragu. Školovao se za arhitekta u Švicarskoj i Pragu, ali se ubrzo, protiv očeve želje, priključio putujućoj glumačkoj družbi u Lemešicama. Na poziv S. Miletića dolazi 1895. u Zagreb te nakon jednogodišnjeg nastupanja u »Raimund Theatru« u Beču dolazi za stalno u Zagreb.

Sl. 1. Arnošt GRUND (Prag, 1866 – Zagreb, 1929).

U Zagrebu je s velikim uspjehom nastupao u 15 opera i opereta, dva baleta, 13 komedija, 11 improvizacija i humoreski aludirajući na onodobne događaje, autor je triju duhovitih kazališnih djela, jednog libreta, preveo je dva djela, režirao dva filma, a napisao je i scenarij i glumio u prvom hrvatskom igranom filmu *Brcko u Zagrebu* (1917). Kao omiljeni komičar stvorio je prepoznatljiv stil scenskog humora

utemeljenog na češkoj školi. Njegova komika nije bila lakrdijaška, već prožeta dubokim osjećajima, katkada na granici tragedije (ČAVKA, 2002).

Ruski glumac i teatrolog K. S. Stanislavski (1863–1938), iako mu se od srca smijao, rekao je za Grunda: »On je rođeni traged«. Čim bi se Grund pojavio na pozornici već je u gledalištu zaorio smijeh. Nije trebao izgovoriti ni jednu riječ, samo par gesta, njegove oči i nijema igra već je stvarala smijeh. A Grund je znao hotimice čekati nekoliko časaka i pustiti da se publika smije. U njezinom smijehu, u kojem su ljudi zaboravljali svoje svakodnevne brige, uživao je i Grund. I kad je smijeh jenjao, rekao je riječ i već je smijeh narastao do kulminacije (*Večer*, 17. lipnja 1939.).

Još za života Grundu je posvećen oveći članak u jubilarnom izdanju *Znameniti i zaslužni Hrvati itd ... 925–1925*, ali samo o njegovoj kazališnoj djelatnosti, no ne i o entomologiji (KASOVIĆ-CVIJIC, 1925).

U katalogu Leksikografskog zavoda M. Krleža u Zagrebu nalaze se 22 kartice Grundovih djela, od toga 14 filatelističkih, pet humorističkih, jedno fotografsko i samo dva entomološka, jer Grund je većinu svojih entomoloških radova objavio u stranim časopisima i na njemačkom jeziku. Osim toga, u drugom dijelu kataloga (do 1945) nalazi se čak 87 kartica s napisima o njegovim uglavnom glumačkim nastupima i redateljskim djelatnostima. O njemu su pisale mnoge znamenite i ugledne osobe, kao Julije Benešić, Milivoj Dežman, Branko Gavella, Marija Jurić Zagorka, Kalman Mesarić, Stjepan Miletić, Milan Ogrizović, Mate Ujević i drugi.

U novije doba Grund je opisan u Hrvatskom biografskom leksikonu (ČAVKA, 2002).

* * *

Grund se počeo baviti leptirima kada je svome sinu pomagao slagati malu zbirku leptira za školu, ali s vremenom leptiri su ga sve više privlačili pa se počeo njima i znanstveno baviti (SPUN STRIŽIĆ, 1929).

Grund je najviše lovio danje leptire, ali i noćne, pri čemu je znao uposliti cijelu svoju obitelj, suprugu, dva sina i tri kćeri (Milada i Zorka bile su među prvim hrvatskim filmskim glumicama u očevim filmovima). Grundovi pomagači u lovu na leptire bili su i književnik Marie Rieger Vinodolski i kazališni umjetnik Dragutin (Karlek) Freudenreich, koji je imao i svoju zbirku (STEINER, 1939) i drugi. Grund je lovio leptire najviše u zagrebačkoj okolini i po Samoborskom gorju, ali je za vrijeme odmora od kazališta putovao po Gorskom kotaru, Hrvatskom primorju (povijesni pojam), Velebitu i Dalmaciji. Ulovljene je leptire brzo i lijepo preparirao te sastavio lijepu zbirku. Iako nije imao stručnu biološku naobrazbu, njegovi su nazori i shvaćanja po tadašnjim morfološkim i ekološkim kriterijima bili na takvoj razini da su kasnija istraživanja potvrdila Grundove forme i aberacije kao zasebne vrste.

Grund se dopisivao s najpoznatijim lepidopterolozima u Europi kao što je Ch. Oberthür iz Francuske, J. Reverdin iz Genove, Verity, Rebel i drugi.

Prvi znanstveni i stručni prikaz o Grundu kao entomologu napisao je LORKOVIĆ (1927). LORKOVIĆ (1929) je ocijenio da su među Grundovim radovima od najveće vrijednosti publikacija o novim formama roda *Leptidia* (1905) i prilozi o lepidopter-skoj fauni Hrvatske (1916, 1918).

Grund je, naime, još 1905. opisao tri nove forme vrste *Leptidea sinapis* (Pieridae), iz okolice Zagreba od kojih su dvije dobile veliko značenje i po kojima je Grund postao poznat među stranim lepidopterolozima. Grund je nove forme tada opisao kao aberacije. Nakon što je VERITY (1905–1911) upozorio da je forma *major* napadno

slična s formom *L. morsei* Fenton (II. generacija), a osobito s *L. morseides* (I. generacija) iz jugoistočnog Sibira i japanskog otoka Hokkaido, to je navelo Grund (1916) da ih spomene kao varijetete *L. sinapis*. Tek je LORKOVIĆ (1927) provjerom odnosa *L. sinapis* s biometrijskog i genetskog stanovišta ustanovio da se radi o europskoj rasi istočnoazijske vrste *L. morsei* Fenton s dvije generacije, ljetnoj *major* i proljetnoj *croatica*, ali da je prema *L. sinapis* zasebna vrsta. Smatra se da je *L. morsei* reliktna vrsta, koja je za vrijeme tercijara kontinuirano nastavala cijeli Palearkt, ali je za vrijeme oledbe najvećim dijelom propala, a zadržale su se tek djelomično neke pliocenske populacije na pogodnim mjestima južne Europe, jugoistočnog Sibira i Japana. Iako to nije endemska vrsta samo za Medvednicu i Samoborsko gorje, kao što je smatrao Grund, jer je proširena u dijelu Europe, Grundova je zasluga što je on prvi otkrio postojanje te vrste u Europi. Od novijih radova, Jakšić (1983: 86) navodi *major* Grund, 1905, kao sinonim za *Leptidea morsei* Fenton, 1881, a kasnije i JAKŠIĆ (1988: 65) kao i KARSHOLT & RAZOWSKI (1996, br. 6969) navode samo *L. morsei*.

Nešto drukčije bilo je s imenovanjem nove vrste Grundovim imenom. Lorković je 1918. ulovio u Tuškancu mužjaka *Dasychira pudubunda* (Lymantriidae), i odmah primjetio da se primjerak ne slaže s opisom te vrste. Kasnije je u Prirodoslovnom muzeju u Beču pronašao još jedan primjerak mužjaka iz 1893, ali s oznakom aberacija, što je značilo da se još onda sumnjalo u ispravnost determinacije. Ravnatelj muzeja, znameniti Hans Rebel našao je i primjerak ženke te se složio da se radi o novoj vrsti. LORKOVIĆ (1930) novu je vrstu prozvao *Dasychira grundi* (STEINER, 1939). Međutim, u novije doba DE FREINA & WITT (1987) označili su *Dasychira grundi* Lork., 1930, – bez objašnjenja! – kao sinonim za *pudibunda* i uveli u novi rod kao *Calliteara pudibunda* (L., 1758). Drugo izdanje tog djela (1990) uključeno je i u knjigu KARSHOLT & RAZOWSKI (1996) te se u njoj više ne spominje ni *Dasychira* ni *grundi*, nego samo *Calliteara pudibunda*.¹ A POLLINI (2002: 697), pak, označava tu vrstu kao *Elkneria* (= *Dasychira*) *pudibunda*!

Grund je u Hrvatskoj pronašao 141 vrstu danjih leptira (Rhopalocera), od toga šest novih vrsta za hrvatsku faunu te više novih formi. Sastavio je prvi pouzdani popis leptira u Hrvatskoj, osnovu za daljnja istraživanja. Veći dio novih oblika koje je Grund pronašao i opisao uvršten je u svjetske sistematske priručnike koji su tada izlazili (Seitz, Berge-Rebel, Verity).

Grundova entomološka djela

GRUND, A., 1903: *Hesperia malvae* ab. *zagrebiensis* (Grund). – *Entomologische Zeitschrift* (Guben, Stuttgart, Frankfurt/M.) 17 (13), 49.

GRUND, A., 1905: *Leptidea sinapis* in der Umgebung von Agram (Kroatien) mit drei neuen Formen. – *Internat. Entomol. Zeitschr.* Guben. 19 (26), 145–148.

¹ U knjizi KARSHOLT & RAZOWSKI (1996) među 96 citiranih bibliografskih jedinica nije navedeno niti jedno djelo autora s područja bivše Jugoslavije, pa su se pojavili neki propusti i pogreške (što je komentirao i Z. LORKOVIĆ, *Entomol. Croat.*, 1996, 2, 1–2: 52). Tako se, među ostalim, ne navodi postojanje u bivšoj Jugoslaviji vrsta *Phyllonorycter blancardella* (Gracillariidae), ali je navedena u svim susjednim zemljama, a ta se vrsta godinama masovno pojavljuje na raznim mjestima u bivšoj Jugoslaviji kao opasan štetnik (?).

- GRUND, A., 1907: *Lycaena argiades* Pall und ihre Abarten in der Umgebung von Agram (Zagreb, Kroatien). – *Entomol. Zeitschr.* Stuttgart. 21, 125–126.
- GRUND, A., 1908: Die Lycaeniden der Umgebung von Agram (Zagreb, Kroatien) mit mehreren Aberrationen. – *Internationale entomologische Zeitschrift.* Guben. 2 (11), 66–67. 70–71, 78–79 und 87–88.
- GRUND, A., 1908: Neue Rhopalocera – Formen aus der Umgebung von Agram (Zagreb, Kroatien). – *Societas entomologica* (Zürich, Stuttgart) 23, 81–82.
- GRUND, A., 1912: Anmerkung zu *Parnassius mnemosyne* L. v. *hassicus* Pagenstecher ab. *siegeli* Bryk. – *Soc. entomol.* Stuttgart. 27, 74.
- GRUND, A., 1913: Über neue und bekannte Lepidopteren-Formen der Kroatisch-slawonischen Fauna. – *Int. entomol. Zeitschr.* Guben. 7 (19), 127–128.
- GRUND, A., 1916: Beiträge zur kroatischen Lepidopteren-Fauna. Beitrag A. Rhopalocera und HesperIIDae der Umgebung von Zagreb. B. Rhopalocera und HesperIIDae aus den kroatischen Bergdistrikt (Gorski Kotar), Küstenland und Velebit Gebirge, – *Glasnik Hrvatskoga prirodoslovnog društva*, 28, 95–105 und 114–168.
- GRUND, A., 1918: Beiträge zur kroatischen Lepidopteren-Fauna. Beitrag C. Lepidopteren der Umgebung Zagreb (Agram) Sphingidae – Thyrididae. – *Glasnik Hrv. prir. društva* 30, 59–71.²⁾

Izbor iz anegdota

Osim o kazališnim djelatnostima Grund je više puta opisan u novinskim člancima i kao entomolog, često u zanimljivim anegdotama. Šteta bi bila da ti doživljaji i anegdote padnu posve u zaborav (LORKOVIĆ, 1928–1929: 3). Od brojnih anegdota prenosim četiri koje su povezane s njegovim entomološkim radom prema izvornom tekstu, bez jezičnih ispravljaja.

»*To je on, iz gramofona!*« Grund je volio da kod leptirskih svojih ekskurzija sačuva inkognito, neka bude »heca«, a radovao se vazda konačnom tableau-u. Jednih je ferija prošao pješice svu lujzinsku cestu do Delnica. Vrludajući po pećinama i gudurama, gdje bi našao najrjedje »egzemplare«, prispio je sav znoj, prašan, s poderanim odijelom do delničke gostionice. Kako je nadjene leptire spremao u torbu, što ju je nosio na kožnatom remenu, nalikovao je na kranjskog kramara, pa bi ga narod putem često pitao: »Japica, što prodajete?« Delnički krčmar odmjeri došljaka sumnjivim pogledom, te ga ne htjede pustiti u kuću. Za večeru nije imao za nj tople okrijepe, tek nešto sira, označivši mu unaprijed cijenu, a za odmor mukom se našla komorica ispod krova.

U gostionici desila su se samo dva priprosta domaća gosta, a krčmar hoteći ih obradovati, navije na gramofonu Grundovu »Anegdotu bez svršetka« u kojoj autor od silnoga smijeha ne može da dovrši pričanje. Grundova neodoljiva komika djelovala je silno na prisutne, krčmar se udobrovoljio, pa se napokon obratio i na došlja-

² Anton Kurir u *Schrifttumsnachweis über die angewandte und theoretische Entomologie Kroatiens*, Beč, 1944, za rad »Ein kleiner Beitrag zur Lepidopterenfauna von Kroatien und Slavonien (Rhopalocera)«, *Int. Ent. Zeitschr.* 1916. 9. 106–109, na jednom mjestu za autora navodi A. Grundu (str. 37), a na drugom mjestu S. Steinera (str. 78). Provjerom u izvorniku utvrđeno je da je autor S. Steiner.

Sl. 2. Kazališna družba u okolici Šibenika 24. svibnja 1911. Arnošt Grund s mrežom i šeširov u rukama i kamerom oko vrata.

ka: »Taj se zna smijati. He!« No, kada živi Grund nije mogao prestati da se smije ni onda kad je gramofon već utihnulo, ozlovolji to sumnjičavog gazdu iznova, pa se otrese na otrcanog putnika: »A što se vi još još uvijek smijete? koji vam se bijes?« Tek sad se naš komičar legitimirao. Djelovalo je kao bomba. Krčmar se uzvrpoljio, izletio na vrata, sam se bio šakama, što je bio tako neotesan pa dozivao ženu napolje: »Ženo to je on! To je on!« Malena krupna žena doleti na vrata, misleći da joj je muž šenuo umom, ali taj je svejedno vikao, pokazujući na Grunda: »To je on! iz gramofona! to je Grund!« Za čas stvorila se pred njim obilata večera, pečenje i kolači, a umjesto u komorici pod krovom ispružio je one noći prebita svoja uda u gazdinom mekom krevetu. Vijest o njegovom dolasku širila se po Delnicama munjevitom brzinom, gostionica se zamalo napunila domaćim svijetom jer svaki htjede da vidi Grunda iz gramofona. Bilo je golemog čuda!

A. Kasović *Cvijić*, *Jutarnji list*, 1920.

»*Grund ili Grund*«. Jednom su Grunda noću skoro i uapsili u blizini Andrijevićevog vinograda (kod bolnice milos. sestara), jer su ljudi mislili da se tamo šuljaju neki lopovi, a kad tamo, bio je to Arnošt Grund kojemu je u noćnom lovu pomagao njegov prijatelj Marije Rieger. Zanimljiva i zgodna je sljedeća dogodovština.

Jedne večeri otišao je Grund u Tuškanac da lovi noćne leptire. I već se popeo na jedno zgodno drvo da ondje pripravi sve što je za lov potrebno, kad naidje čuvar te mu vikne:

»Hej, vi, kaj tu delate.«

»Lovim leptire« odgovori mirno Grund. Na to čuvar nastavi:

»Odmah dole, fakin jedan! Bum ja tebi dal leptire! Ti bi štel drva krasti!«

»Ja sam Arnošt Grund od kazališta. Valjda me poznate?« odgovori komičar.

»Je li ti imaš grunt ili ne, meni je se jeno, ali drva mi ne buš kral! Hajd na policiju!«

I sva dokazivanja o svom identitetu nisu Grundu pomogla i on je s čuvarom (pod puškom) morao na stražarnicu u donju Ilicu. Kad je službujući stražar ugledao onu dvojicu, začudio se, te nakon što je saslušao stražara upitao ga:

»Pa kaj ste nam dopelali gospona Grunda!« A na to će čuvar:

»Je, kak vam velim, on je štel drva krasti v Tuškancu. Prtil se je na drva i ...«

Na to se službujući stražar nasmije i upita čuvara:

»Kako to da ga vi ne poznate, to je naš prvak v kazalištu!«

»Je, morti sem ga videl!« – odgovori malco stidljivo čuvar – »ali ki bi mogel prepoznati te vražje glumce, kaj si sako večer imaju drugo lice!«

S. S., Jutarnji list, 1939.

»*Grundiensis*«. Medju leptirima, koje smo lovili ubrajao se i neki leptir bijele boje sa jednom ili dvije crne pjege, a obrubljen svjetlo crnim čipkama. Njemu je posvećivao pokojni Grund specijalni studij, te ga imao pune škatulje u svim varijacijama.

Jednog dana kada smo ja i moj prijatelj J. k njemu došli u stan uskliknuo je vesela i nasmijana lica:

»He, he viktorija – imam ga – imam ga! – he – he!«

Mi se dva pogledavamo ja i moj prijatelj J. [kasnije u Biološko-oceanograskom institutu u Splitu], i čekamo što će dalje biti.

Podje k svom pisaćem stolu, na kojemu su bili okviri za razapinjanje i mjerenje leptira, i pokaže nam jednoga već tamo razapetoga bijeloga leptira sa crvenim pjegama.

»He, he – nova vrst – nešto specijalno – šta još nigdje n(ij)e uhvaćeno – he, he! smijao se zadovoljno i trljao ruke i pružao nam mikroskop.

Mi smo gledali, ko tele u šarena vrata, jer smo vidjeli samo leptira kojeg smo na stotine ulovili i ništa drugo.

»He, he – bukveši – he he!« – i tumačio nam je razliku.

I mi nismo ni kroz lupu ništa drugo vidjeli nego običnog »bijelca« sa samoborskih livada.

I zbilja bili smo bukveši, jer mjesec dana kasnije pokazuje nam pokojni Arnošt jedan njemački entomološki list, gdje je čitava rasprava o tom leptiru, slika njegova i leptir uz svoj službeni latinski naziv dobiva »*Grundiensis*«

»He, he, kaj sam ja rekel bukveši he – he!«

Danas se već ne sjećam kako se latinski taj leptir zove.

M. Rieger, Nova Danica, 1934.

»Kroatika«. Mora se priznati da je Grund u hvatanju leptira bio vrlo vješt, strpljiv, izdržljiv, pa je čitave dane trčao po najvećoj sunčanoj žegi sa svojom mrežom amo i tamo da mu ne bi koji rijedji i ljepši egzemplar umakao. Kad je bilo mnogo leptira, izvadio bi iz džepa i rezervnu mrežu pa je lovio sa dvije mreže, držeći u svakoj ruci po jednu.

Grund je već po načinu letenja prepoznao svaku vrstu dnevnih leptira, a uživao je kad bi jednim zamahom mreže ulovio mužjaka i ženku iste vrste. Ni po najvećoj žegi nije ga ostavljao njegov prirodjeni humor, pa je u lovu uvijek bio veseo, šaljiv i dobro raspoložen. Kad bi mrežom ulovio »ljubavni par«, onda je često rekao: »Er und sie machten eine Landpartie«. Zgodno je bilo gledati našega Grunda, kako se po najvećoj žegi silno znoji. Ali on si je i u takvim prilikama znao pomoći. Privezao si je za pojas veliki džepni rubac, pa si je njim brisao debeli znoj, što mu je curio sa glave. Najviše se je radovao kad bi u Jarku kod Podsuseda ulovio prilično rijetku i novu odliku ženke jedne vrste bijelca, t. zv. »kroatiku«, koju je on i prvi opisao. Onda je od veselja znao citirati neke stihove iz Schillerove pjesme »Das Lied von der Glocke« s malom izmjenom ovako:

»Von der Stirne heiss, Rinnen muss der Schweiss, Soll das Werk der Meister loben, Doch die Kroatika kommt von oben.«	S vrućeg čela, Znoj se liti mora, Majstoru za djelo hvala, Kroatika dolazi odozgora.
---	---

(Slobodan prijevod B. B.)

Prof. S. S., *Jutarnji list*, 1929.

Posljednji Grundov nastup bio je prilikom jubileja Ace Biničkoga (1885–1963). Bilo je to u siječnju 1929. Grund je jubilarca doveo na pozornicu kao najstariji član operete. Još zadnji put publika mu se nasmijala dok je on govoreći o svom starom drugu plakao ... Malo iza toga, Grund je umro na Svijećnicu 2. veljače 1929. (Anonim, *Večer*, 1939)

***

Najljepše se zahvaljujem unuci Arnošta Grunda, gospođi Tatjani Jelovac što mi je usrdno pružila uvid u ostavštinu svoga djeda.

LITERATURA

- ANONIM, 1939: Jedan mali žalosni jubilej. Još uvijek živi među Zagrepčanima uspomena na sjajnog glumca, dobrog čovjeka i strastvenog sabirača leptira. – *Večer*, 17. lipnja. str. 5.
- DE FREINA, J. J. & WITT, Th. J., 1987: Die Bombyces und Sphinges des Paläarktis (Ins., Lepidoptera). – Ed. Forschung u. Wissenschaft. München. 708 Tafeln. 330 Verbreitungskarten.
- ČAVKA, Ž., 2002: Grund, Arnošt. – Hrvatski biografski leksikon. 5. Gn-H. 268–269.
- JAKŠIĆ, P., 1983: Bibliografija Rhopalocera (Lepidoptera) Jugoslavije sa katalogom vrsta, podvrsta i sinonima. – *Acta entomol. Jugoslavica*. Vol.19. Supplementum. 51–115.
- JAKŠIĆ, P., 1988: Privremene karte rasprostranjenosti dnevnih leptira Jugoslavije (Lepidoptera, Rhopalocera). – Jugoslavensko entomol. društvo. Zagreb. Posebna izdanja, 1. 215 pp + 1 karta.
- KARSHOLT, O. & RAZOWKI, J., 1996: The Lepidoptera of Europe. A Distributional Checklist. – Apollo Books, Stenstrup. 380 pp.

- KASOVIĆ-CVIJIĆ, A., 1920: Jubilarac Arnošt Grund. – *Jutarnji list*. 14. studenoga. str. 8.
- KASOVIĆ-CVIJIĆ, A., 1925: Arnošt Grund. U (Laszowski, E., ur.): Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti 925–1925. – Štamparski zavod d.d. Zagreb. 99.
- LORKOVIĆ, Z., 1927: *Leptidia sinapis* ab. *major* Grund, zasebna vrsta Rhopalocera iz Hrvatske. – *Glasnik Entomološkog društva Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*. 2(1), 26–41.
- LORKOVIĆ, Z., 1928–1929: † Arnošt Grund. – *Glasnik Jugoslovenskog entomološkog društva*. 3–4 (1–2), 3–8.
- LORKOVIĆ, Z., 1930: *Dasychira grundi*, eine neue europäische Art. – *Verhandlungen des Zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien*. 80 (1–2): 5–11.
- POLLINI, A., 2002: Manuale di entomologia applicata. – Edagricole. Bologna. 1462 pp.
- RIEGER, M., 1934. Domaće anegdote. – *Nova Danica*, Obiteljski tjednik za zabavu i pouku. Zagreb, 10. listopada. br. 15, str. 9.
- S(PUN) S(TRIŽIĆ, Napoleon), 1929: Arnošt Grund kao entomolog. – *Jutarnji list*. XVIII. 6111. str. 9. (pisca dešifrirao Joe Matošić.)
- S(TEINER), S(amuel), 1939: Arnošt Grund kao lepidopterolog. In memoriam. – *Jutarnji list*. XXVIII. br. 9792. str. 33. (pisca dešifrirao Zdravko Lorković)
- VERITY, R., 1905–1911: Rhopalocera palaeartica: iconographie et description des papillons diurnes de la région paléarctique: Papilionidae et Pieridae. 2 vol. 454 pp. Publ. R. Verity. Florence.